

ФИНАНСЫ РЫНОГУНА БАЙЛАНЫШТУУ ИНВЕСТИЦИЯЛАР ТОБЕКІЛДІК ДЕКЛАРАЦИЯ

ПРЕАМБУЛАСЫ

Бул декларациянын максаты кардарга финансы рынокторунда операцияларды жүргүзүү менен байланышкан тобокелдиктер жөнүндө маалымат берүү жана финансы рынокторунда операцияларды жүргүзүүдө мүмкүн болуучу жоготуулар жөнүндө эскертүү болуп саналат.

Брокердик келишимге кол коюу менен Кардар Каржы рыногунун инструменттерине каражаттарды инвестициялоо белгилүү бир тобокелдиктер менен байланыштуу экенин түшүнөт, алар үчүн жоопкерчилик Брокерге жүктөлбөйт, анткени алар Кардардын жана Брокердин (мындан ары - Тараптар) акылга сыярлык көзөмөлүнөн тышкары жана алардын мындай тобокелдиктерди алдын ала көрүү жана кесепеттерин алдын алуу мүмкүнчүлүгү чектелген. Жогоруда айтылгандардын негизинде, Кардар өз салымдарын жасоо мүмкүнчүлүгүн өз алдынча баалоого тийиш, ал эми Брокер Кардарга Брокердик келишим боюнча каражаттарды инвестициялоодо мүмкүн болуучу тобокелдиктерди азайтууга жардам берүү үчүн бардык күч-аракетин жумшайт.

Төмөндө тобокелдиктердин конкреттүү түрлөрү келтирилген, алардын тизмеси толук эмес, бирок Кардарга Кыргыз Республикасынын Финансы рыногунун инструменттерине каражаттарды инвестициялоодо туш болушу мүмкүн болгон негизги тобокелдиктер жөнүндө жалпы түшүнүккө ээ болууга мүмкүндүк берет.

Декларациянын максаттары үчүн финансылык рыноктордо операцияларды жүргүзүүдө тобокелдик Кардар үчүн жоготууларга алып келген окуянын болушу мүмкүндүгүн билдирет.

Брокер - "Эркиндик Файненс" ЖЧКсы, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинде катталган, брокердик, дилердик жана ишенимдүү башкаруу лицензияларына ээ.

Тараптар - Кардар жана Брокер биргелешкен кызматташууга кызыкдар.

Брокердик келишим - бул бир нече документтердин жыйындысы, анда бул тараптардын кызматташуусун жөнгө салуучу документ.

Улуттук валюта – бул улуттук акча бирдиги, анын эмиссиясы ушул бирдик чыгарылган аймакта (бул декларацияда бул аныктама кыргыз сомуна тиешелүү) колдонууга арналган жана мамлекеттин бүткүл аймагында товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө төлөө үчүн арналган.

Улуттук банк – Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

Операция – бул аракетке жөндөмдүү жарандардын жана юридикалык жактардын аракети. жарандык укуктарды жана милдеттерди белгилөөгө, өзгөртүүгө же токтотууга багытталган.

Каражаттарды репатриациялоо – бул башка өлкөлөрдөн мекенине акча каражаттарын кайтаруу.

Депозитарийдик эсептер - баалуу кагаздарды эсепке алуу үчүн арналган жалпы белги менен бириктирилген депозитарий реестрлериндеги жазуулардын жыйындысы. Бул эсеп аманатчыга таандык баалуу кагаздарга болгон укуктарды эсепке алат.

Соода системасы - сатып алуучу менен сатуучунун ортосундагы диалог режиминде соода операцияларын жүргүзүү үчүн виртуалдык система.

Фьючерс рыногу (туунду финансылык инструменттердин рыногу) баалуу кагаздар рыногунун эң маанилүү сегменти болуп саналат, анда кардарга макулдашылган мөөнөттө жана макулдашылган шарттарда активди берүү боюнча операциялар ишке ашат. Бул фьючерстик келишимдер (форвард, фьючерстер, опциондор) түзүлө турган рынок.

ТОКУКТУУЛАРДЫН ТҮРЛӨРҮ

Саясий тобокелдик – өлкөдөгү саясий кырдаалдын өзгөрүшүнө (саясий системанын өзгөрүшүнө, мамлекеттик органдардын өзгөрүшүнө, саясий жана/же экономикалык курстун өзгөрүшүнө) байланыштуу Кардар тарабынан каржылык жоготуулардын тобокелдиги. Эң радикалдуу өзгөртүүлөр эмитенттердин баалуу кагаздар боюнча милдеттенмелерин аткаруудан баш тартуусуна же кечиктирүүгө, айрым (мисалы, чет өлкөлүк) инвестицияларды чектөөгө, балким, инвесторлордун айрым категорияларынын мүлкүн конфискациялоого же улутташтырууга алып келиши мүмкүн.

Аскердик чыр-чатактар жана башка геосаясий тобокелдиктер. Геосаясий кырдаалдан улам келип чыккан мамлекеттердин ортосундагы аскердик же экономикалык чыр-чатактар биржалардын ишине олуттуу таасир этиши мүмкүн, анын ичинде алардын толук токтоп калышына чейин. Бул базарларда иштеген кардарлар олуттуу жоготууларга дуушар болушу мүмкүн.

Экономикалык тобокелдик – Кыргыз Республикасындагы, ошондой эле баалуу кагаздарды чыгарган өлкөдөгү экономикалык кырдаалдын өзгөрүшүнө байланыштуу Кардар тарабынан каржылык жоготуулардын тобокелдиги. Кардар тарабынан каржы рыногунун инструменттерине инвестициялоо процессинин ар бир катышуучусу экономикалык себептерден улам баалуу кагаздардын эмиссиясын жүгүртүүгө жана тейлөөгө байланыштуу өз милдеттенмелерин же Кардардын укуктарына таасирин тийгизиши мүмкүн болгон башка милдеттенмелерин талаптагыдай аткара албай турган кырдаалга туш болушу мүмкүн.

Инфляциялык тобокелдик – баалуу кагаздарды чыгарган өлкөлөрдө инфляциянын темпинин өзгөрүшү, ал инвестициялык капиталдын да, улуттук валютадагы активдердин да девальвацияланышына жана натыйжада бул активдердин ээлери үчүн жоготууларга алып келет.

Колдонуудагы мыйзамдардын жана мыйзамдык өзгөртүүлөрдүн тобокелдиги - Кыргыз Республикасынын колдонуудагы мыйзамдарын колдонууга, жаңы жана/же колдонуудагы Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү менен байланышкан Финансы рыногунун инструменттерине инвестициялардан жоготуу тобокелдиги. Укуктук тобокелдик, ошондой эле финансылык рыноктордо же финансы рыногунун кайсы бир секторунда ишти жөнгө салуучу ченемдик укуктук актылардын жоктугунан улам жоготуулар мүмкүнчүлүгүн камтыйт.

Салык мыйзамдарынын тобокелдиги - Кыргыз Республикасынын колдонуудагы салык мыйзамдарын колдонууга, финансы рынокторундагы операцияларга салык салуунун колдонуудагы тартибин өзгөртүүгө байланыштуу Кардар тарабынан каржылык жоготуулардын тобокелдиги.

Кыргыз Республикасынын резидент эмеси болуп саналган Кардар Кыргыз Республикасы тарабынан кол коюлган кош салык салуудан качуу жөнүндө эл аралык келишимдерди бузууга же өзгөртүүгө байланыштуу тобокелдикти эске алууга милдеттүү, бул мындай келишим менен иши жөнгө салынган Кардардын абалына терс таасирин тийгизиши мүмкүн жана көрсөтүлгөн келишимдин негизинде кандайдыр бир салыктык жеңилдиктерге жана артыкчылыктарга ээ болгон.

Валюталык тобокелдик – валюта курсунун жагымсыз өзгөрүшүнүн натыйжасында келип чыгышы мүмкүн болгон жоготуулардын тобокелдиги.

Мамлекет тарабынан улуттук валютанын курсу Улуттук банк тарабынан улуттук валютанын алмашуу курсунун өзгөрүү лимиттерине чектөөлөрдү киргизүү, валюта рыногунда валюталык интервенцияларды жүргүзүү, ошондой эле Улуттук банктын карамагында болгон башка механизмдерди пайдалануу жолу менен контролдонот.

Кардар Финансылык активдер менен соода операцияларын жүргүзгөн учурда валютаны түз жана тескери конвертациялоону жүргүзүүгө туура келиши мүмкүн. Чет өлкө валютасында ишке

ашырылган жана/же бааланган инвестициялар, ошондой эле валютаны алмаштыруу (конвертациялоо) операциялары конкреттүү валютадагы инфляциянын жогорку деңгээлине жана валюта курсунун мүмкүн болуучу жагымсыз өзгөрүшүнө байланыштуу олуттуу кайра баалоо жана өзгөртүү тобокелдигине дуушар болушу мүмкүн.

Жогоруда айтылгандарга байланыштуу, Кардар чыгымдарга дуушар болушу мүмкүн, анын суммасы чектелбейт жана валютанын курстарынын кыймылы жөнүндө маалыматтын жоктугуна байланыштуу тиешелүү Бүтүмдү түзүү учурунда толук бааланышы мүмкүн эмес.

Акча каражаттарын репатриациялоо тобокелдиги - Кардардын акча каражаттарын репатриациялоо менен байланышкан Кардар тарабынан каржылык жоготуулардын тобокелдиги.

Чет өлкөлүк инвесторлордун каражаттарын репатриациялоо Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган тартипте жүзөгө ашырылат, бирок мындай репатриацияга чектөөлөр же тыюу салуулар киргизилбейт же аны ишке ашыруу тартиби өзгөртүлбөйт деген кепилдик жок. Бул жагдайлардын кесепеттери бул чектөөлөр же тыюу салуулар колдонулган Кардарлар үчүн чыгым болушу мүмкүн.

Финансы рыногунун инфраструктурасынын тобокелдиги – каржы рыногунун инфраструктурасын өнүктүрүүнүн жетишсиз жогорку деңгээли менен байланышкан Кардар тарабынан каржылык жоготуулардын тобокелдиги.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында укуктар депозитарийдеги "ДЕПО" эсептерине электрондук жазуу түрүндө жазылган баалуу кагаздарды документсиз түрдө жүгүртүү мүмкүнчүлүгү каралган. Соода системасында (ТС) соода жүргүзүүдө баалуу кагаздарга укуктарды өткөрүп берүү ыйгарым укуктуу депозитарий тарабынан катталат. Баалуу кагаздар менен бүтүмдөрдү түзүү жана алар боюнча эсептешүү ТСтин ар кандай бөлүмдөрү жана ТСтин ыйгарым укуктуу депозитарийи тарабынан бул үчүн каралган тартипте жүзөгө ашырылат. Бардык башка системалар сыяктуу эле баалуу кагаздарга болгон укуктарды эсепке алуу, баалуу кагаздар менен бүтүмдөрдү түзүү жана алар боюнча эсептешүүлөрдү жүргүзүү үчүн колдонулуучу техникалык каражаттар жана системалар иштебей калууларга жана каталарга (технологиялык тобокелдик) дуушар болушат. Тиешелүү жөнгө салуучу органдар тарабынан Сооданын Катышуучуларына аталган системаларга жетүү мүмкүнчүлүгүн берүүгө ыйгарым укук берилген уюмдар Катышуучулар менен түзүлгөн тиешелүү келишимдерде тобокелдиктин бул түрү боюнча алардын жоопкерчилигин азайтат, ошондуктан Кардардын мындай жагдайлардан улам келтирилген чыгымдардын ордун толтурууга мүмкүнчүлүктөрү чектелүү.

Банк тутумунун тобокелдиги – Кардардын транзакциялары боюнча төлөмдөрдү өз убагында аткарбагандыгы жана/же аткарбагандыгы менен байланышкан Кардар тарабынан каржылык жоготуулардын тобокелдиги.

Тараптардын ортосундагы, ошондой эле Келишимдин жоболорун ишке ашыруунун алкагында келип чыккан укуктук мамилелердин башка субъекттери менен эсептешүүлөр брокердин жана Кардардын тейлөөчү банктары, Келишимдин алкагында тартылышы мүмкүн болгон акчалай эсептешүү системаларынын элементтери болуп саналган башка кредиттик мекемелер аркылуу жүзөгө ашырылат. Натыйжада, төлөмдөрдү өз убагында аткарбоо жана/же аткарбоо тобокелдиги келип чыгат, бул эсептешүү мөөнөттөрүнүн көбөйүшүнө да, ошондой эле мындай төлөмдөрдүн объектилери болгон акчалай суммалардын мүмкүн болгон жоготууларына да алып келиши мүмкүн.

Финансы рынокторунда маалыматты пайдалануу тобокелдиги - каржы рынокторунда корпоративдик маалыматты колдонуу менен байланышкан Кардар тарабынан каржылык жоготуулардын тобокелдиги.

Брокер Кардарларга кызмат көрсөтүүдө колдонгон маалымат ишенимдүү булактардан алынат, бирок Брокер алынган маалыматтын тактыгы жана ишенимдүүлүгү үчүн жоопкерчилик тарта

албайт. Демек, жалган маалыматтарды алуу коркунучу бар, аларды пайдалануу Тараптардын кызыкчылыктарын бузууга алып келиши мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын резиденти болуп саналбаган Брокердин Кардарлары үчүн Кыргыз Республикасында колдонулуучу жана анын чегинен тышкары кабыл алынган маалыматтарды даярдоого жана берүүгө карата стандарттардын жана мамилелердин айырмасын эске алуу зарыл. Ошентип, Кыргыз Республикасынын бухгалтердик эсептин стандарттары жана принциптери эл аралык стандарттардан олуттуу айырмаланат, бул эмитенттердин ишинин натыйжалуулугун жана активдерин адекваттуу баалоо мүмкүнчүлүгүн кыйындатат.

Тараптар аларга талап кылынган маалыматтын кечиктирилиши мүмкүн экенин билиши керек, бул мындай маалыматтын негизинде жагдайларга туура эмес баа берүүгө же мындай кечиктирүүдөн улам аларга баа берүү мүмкүн эместигине алып келиши мүмкүн. Мурда берилген маалыматка өзгөртүүлөр, аны кайра карап чыгуу жана тактоо мүмкүн, бул Тараптардын мындай маалыматтардын негизинде бааланган жагдайларды мажбурлап кайра баалоого алып келиши мүмкүн.

Инвестицияларды чектөө тобокелдиги - баалуу кагаздардын жүгүртүүсүн чектөө менен байланышкан Кардар тарабынан каржылык жоготуулардын тобокелдиги.

Кыргыз Республикасында атаандаштыкты сактоого (монополисттик ишмердүүлүктү чектөөгө), инвесторлордун айрым категорияларынын укуктарын коргоого жана улуттук компаниялардын капиталына чет өлкөлүк катышуусуна контролду орнотууга же айрым эмитенттердин карыздык милдеттенмелеринин жалпы суммасына колдонуудагы мыйзамдарда же баалуу кагаздардын эмитенттеринин ички документтеринде белгиленген инвестициялык чектөөлөр бар. Мындай чектөөлөр катуу тыюу салуулар же белгилүү бир процедураларды ишке ашыруу жана/же мындай чектөөлөрдү жеңүү үчүн тиешелүү уруксаттарды алуу зарылчылыгы түрүндө болушу мүмкүн. Мындай чектөөлөрдүн мисалдары катары айрым кыргыз компанияларынын уставдык капиталындагы чет өлкөлүк капиталдын үлүшүнө белгиленген чектөөлөрдү жана мындай эмитенттердин акцияларын чет өлкөлүк инвесторлордун сатып алуусу боюнча ар бир бүтүмдү түзүү үчүн баалуу кагаздар рыногун жөнгө салуучу ыйгарым укуктуу органдан уруксат алуунун тиешелүү жол-жоболорун камтыйт.

Кардар өз аракеттеринде мындай чектөөлөрдүн болушу мүмкүндүгүн эске алышы керек жана Брокер Кардарга ага белгилүү болгон, Тараптар үчүн жагымсыз кесепеттерге алып келиши мүмкүн болгон бардык чектөөлөр жөнүндө маалымдайт. Мындай кесепеттерге мындай чектөөлөрдү бузган баалуу кагаздарды сатып алуучуга ушул статуска мүнөздүү болгон бардык ыйгарым укуктарга ээ болгон баалуу кагаздардын ээсинин статусун таануудан баш тартуу, ошондой эле түзүлгөн бүтүмдөрдү жараксыз деп таануу жана мындай таануунун кесепеттерин колдонуу (эреже катары, бүтүм боюнча алынган бардык нерсени эки тараптуу кайтарып берүү) камтышы мүмкүн.

Миноритардык Клиенттик Тобокелдик - эмитенттин баалуу кагаздарынын анча чоң эмес блогуна ээ болгон Кардардын коопсуздугу салыштырмалуу начардыгы менен байланышкан Кардар тарабынан каржылык жоготуулардын тобокелдиги.

Баалуу кагаздардын ээлеринин укуктары Кыргыз Республикасынын колдонуудагы мыйзамдарынын ченемдери, эмитенттердин уюштуруу документтери жана баалуу кагаздардын айрым түрлөрүнүн эмиссиясынын проспектилери менен жөнгө салынат. Бирок, жогоруда саналып өткөн документтерде бекитилген укуктар чектелүү болушу мүмкүн, бул баалуу кагаздардын ээлерине эмитенттердин статусу, баалуу кагаздардын ээleri жөнүндө толук маалыматка ээ болууга жана инвестициялык иштин максаттары үчүн же баалуу кагаздардын менчик ээси катары укуктарын ишке ашыруу максатында Кардар үчүн кызыкдар болушу мүмкүн болгон башка маалыматтарга ээ болууга мүмкүндүк бербейт. Акционердик коомдордун азчылык акционерлеринин кызыкчылыктары иш жүзүндө начар корголот жана көп учурда көңүл бурулбайт. Эмитенттердин аткаруу органдарынын өз алдынчалыгы чоң жана аларды баалуу

кагаздардын ээлери тарабынан контролдоо мүмкүнчүлүгү чектелген; акыркылар көбүнчө эмитенттердин аткаруу органдарынын чечимдерин контролдоо менен чектелбестен, ошондой эле мындай чечимдер жөнүндө начар маалымдашат. Кардар өзүнүн укуктарынын бузулушуна жол бербөө же, жок эле дегенде, алардын мүмкүн болуучу жагымсыз кесепеттерин азайтуу үчүн жогоруда көрсөтүлгөн жагдайларды эске алышы керек.

Ликвиддүүлүк тобокелдиги – финансылык активдерди сатууда алардын сапатына баа берүүнүн өзгөрүшүнө байланыштуу жоготуулар мүмкүндүгү менен байланышкан тобокелдик.

Баалуу кагаздар рыногунун ликвиддүүлүгү чектелген, демек, Клиенттин тиешелүү буйругун толук же жарым-жартылай аткаруу мүмкүн болбой калган кырдаал келип чыгышы мүмкүн. Ошентип, Кардар тарабынан салынган бардык инвестицияларды оңой жоюуга болбойт (талап кылынган көлөмдө жана акылга сыярлык мөөнөттө баасын жоготпостон сатылат) жана аларды баалоо кыйын болушу мүмкүн. Мындан тышкары, Кардардын Тиркемелердин тигил же бул түрүн жана/же анын башка элементтерин тандоосу кээ бир тобокелдиктерди көбөйтөт жана башкаларын азайтат (мисалы, чектелген Буйрутманы тандоо рыноктук шарттарда мүмкүн болуучу жагымсыз өзгөрүүлөрдөн улам анын аткарылбай калуу тобокелдигин жогорулатат, бирок ошол эле учурда баа тобокелдигин чектейт).

Операциялык тобокелдик – маалыматтык, электрдик жана башка системалардын иштешинин бузулушунан же рыноктук инфраструктуранын, анын ичинде операцияларды жүргүзүүнүн технологияларынын, башкаруунун жол-жоболорун, эсепке алууну жана контролдоону, же персоналдын аракеттеринен (аракетсиздигинен) улам келип чыккан каталар менен байланышкан түз же кыйыр жоготуулардын тобокелдиги. Операциялык тобокелдиктердин өзгөчө тобуна акыркы мезгилде өзгөчө курч мүнөздө болгон жана техникалык, технологиялык жана персоналдык тобокелдиктердин компоненттерин камтыган маалыматтык тобокелдиктер кирет.

Биржа соодасын жүргүзүүнүн эң салттуу (сатуучу менен сатып алуучунун түздөн-түз байланышы менен) жана электрондук каражаттарынын иштеши буйруктарды жөнөтүү, аларды аткаруу, макулдашуу, каттоо жана бүтүмдөрдү эсепке алуу үчүн эсептөө (компьютердик) системалары менен колдоого алынат. Бардык техникалык каражаттар жана системалар сыяктуу эле алар убактылуу иштен чыгууга жана иштөөдө каталарга дуушар болушат. Кардардын белгилүү бир жоготууларды калыбына келтирүү мүмкүнчүлүгү мындай системалардын, биржалардын жана/же алардын мүчө-компанияларынын сатуучулары тарабынан коюлган жоопкерчиликтин чектөөлөрүнө дуушар болушу мүмкүн. Мындай чектөөлөр ар кандай болушу мүмкүн, ошондуктан бул жагынан бардык толук маалымат алуу үчүн, Кардар өзү иштеген конкреттүү компаниялар менен байланышуусу керек.

Кредиттик тобокелдик – Кардар Бүтүмдүн шарттарына ылайык өз милдеттенмелерин экинчи тарап аткарбагандыгынын, өз убагында аткарбагандыгынын же толук эмес аткарышынын (анын ичинде контрагенттин/эмитенттин/башкасынын кудуретсиздигинин же банкрот болушунун) натыйжасында чыгашага дуушар болуу тобокелдиги.

Мындай кырдаалда Кардар Транзакциянын аткарылышын мажбурлап талап кыла алат, бирок бул кошумча убакытты жана финансылык чыгымдарды талап кылат.

Пайыздык тобокелдиктер - жөнгө салуучунун, баалуу кагаздардын эмитентинин өлкөсүнүн ставкаларынын өзгөрүшү бул көрсөткүчтү оңдоого алып келиши мүмкүн, бул баалуу кагаздарды кармоочулар үчүн потенциалдуу жоготууларга алып келиши мүмкүн.

Пайыздык тобокелдик талаптарды жана милдеттенмелерди талап кылуу (кайтаруу) мөөнөттөрүнүн дал келбегендигинен, ошондой эле талаптар жана милдеттенмелер боюнча пайыздык чендердин бирдей эмес деңгээлде өзгөрүшүнөн келип чыгышы мүмкүн.

Экономикалык абалы туруксуз мамлекеттердин эмитенттеринин баалуу кагаздарына инвестициялоодо өлкөнүн тобокелдиги, ошондой эле ал жерде колдонулуп жаткан мыйзамдардын, салыктык ченемдердин ж.б. өзгөчөлүктөрүнөн келип чыгат.

Финансылык пайданы жоготуу тобокелдиги – бул Бүтүмдү ишке ашырбоо же ишкердик ишти токтотуу (Бүтүмдүн контрагент, эмитент, ТС ж.б.) натыйжасында кыйыр (күрөө) финансылык зыяндын (жоголбогон пайда) тобокелдиги.

Электрондук соода тобокелдиги – белгилүү бир электрондук соода системасын колдонуудан келип чыккан жоготуулардын тобокелдиги.

Тигил же бул электрондук соода системасы аркылуу ишке ашырылуучу операциялар (бүтүмдөр) салттуу ыкмалар менен жүргүзүлүүчү операциялардан (б.а. сатуучу менен сатып алуучунун, Кардар менен Брокердин ортосунда түз байланыш болгондо) гана эмес, ошондой эле башка электрондук соода системалары аркылуу ишке ашырылуучу операциялардан да айырмаланышы мүмкүн. Кардар кандайдыр бир электрондук соода системасы аркылуу кандайдыр бир транзакцияларды жүргүзгөн учурда, Кардар мындай системанын иштешине, анын ичинде анын программалык-техникалык жабдыктарына байланыштуу тобокелдиктерге дуушар болот. Электрондук системанын иштөөсүндөгү ар кандай мүчүлүштүктөр Кардардын Заказдарынын туура эмес аткарылышына же алардын такыр аткарылбай калышына алып келиши мүмкүн.

Электрондук документ жүгүртүүнү ишке ашыруу тобокелдиги электрондук почта тутумдарын пайдалануу менен электрондук файлдар аркылуу Брокер менен Кардардын ортосунда билдирүүлөрдү алмашууда жоготуулар мүмкүндүгү менен байланышкан тобокелдик болуп саналат.

Электрондук почта сыяктуу корголбогон байланыш каналдарын колдонуу үчүнчү жактардын алынган/берилген маалыматка уруксатсыз кирүүсүнө алып келиши мүмкүн, демек, берилген/кабыл алынган маалыматтын купуялуулугу бузулушу мүмкүн. Бул жагдайлар Кардардын Бүтүмдөр, Кардар тарабынан жүргүзүлгөн операциялар жана Кардар/анын активдери жөнүндө алынган маалыматтын үчүнчү жактар тарабынан мыйзамсыз пайдаланылышына байланыштуу чыгымдарга дуушар болушуна алып келиши мүмкүн.

Комиссияларды жана башка жыйымдарды алуу тобокелдиги Кардардын Каржы рыногунун инструменттери менен операцияларды ишке ашырууга байланышкан чыгымдарды толук же жарым-жартылай билбестиги менен байланышкан каржылык жоготуулардын тобокелдиги.

Кандайдыр бир транзакцияларды баштоодон мурун, Кардар Кардардан алынуучу бардык комиссиялар жана башка жыйымдар жөнүндө так түшүнүк алуу үчүн бардык зарыл чараларды көрүшү керек. Мындай жыйымдардын суммасы Кардардын таза кирешесинен (эгерде бар болсо) кармалышы мүмкүн же Кардардын чыгашаларын көбөйтүшү мүмкүн.

Инвестициялык максаттарга жетишпей калуу тобокелдиги - Кардардын инвестициялык максаттарына жетпегендигинен улам келип чыккан жоготуулардын тобокелдиги.

Кардар жетишүүнү каалаган капиталдын сакталышы жана көбөйүшүнө эч кандай кепилдик жок. Кардар айрым Финансылык активдерге салынган капиталдын бир бөлүгүн же баарын жоготуп алышы мүмкүн. Кардар ушул пункттун маанисиндеги тобокелдиктерди толугу менен билет, Финансылык активдер менен операцияларды жүргүзүү үчүн Тапсырыстардын түрүн жана анын максаттарына жана инвестициялык максаттарына эң жакшы жооп берген алардын параметрлерин өз алдынча тандап алат жана анын тандоосу үчүн жалгыз жоопкерчилик тартат.

Үчүнчү жактардын аракеттери/аракетсиздиги менен байланышкан тобокелдиктер - финансы рынокторунун иштеши баалуу кагаздар рыногунун бир катар кесипкөй катышуучуларынын жана Брокерге карата үчүнчү жактар болуп саналган башка юридикалык жактардын иш-аракеттерин камтыйт, бирок Бүтүмдөр боюнча милдеттенмелерди аткаруу мындай үчүнчү жактардын белгилүү бир юридикалык жана иш жүзүндөгү аракеттерин (мисалы, кредиттик мекемелердин, депозиттик

мекемелердин, депозиттердин жана башка жактардын аракеттери) ишке ашыруусуз мүмкүн болбой калышы мүмкүн. Көрсөтүлгөн учурларда Бүтүмдөр боюнча милдеттенмелерди өз убагында аткаруу мүмкүн болбой калуу коркунучу бар.

Ачык позицияга алып келүүчү Бүтүмдөрдү жасоо тобокелдиги - жабылбаган позицияга алып келүүчү Бүтүмдөрдү жасоонун натыйжасында, тартылган каражаттардын (акча каражаттарынын жана/же баалуу кагаздардын) көлөмү Кардардын өздүк каражаттарынан ашып кеткендигине байланыштуу жогоруда аталган тобокелдиктердин өлчөмү көбөйөт, ал эми рыноктук баалар жагымсыз өзгөргөн учурда, кабыл алынган каражаттардын бирдей суммасынан же андан жогору болушу мүмкүн Кардардын каражаттарынын (активдеринин) бир бөлүгүн же баарын жоготууга алып келген маржа деңгээли. Ошондой эле, Кардар жабылбаган позицияга алып келген транзакцияларды жасаганда, Кардар тобокелдиктердин төмөнкү кошумча түрлөрүнө туш болот: **Брокердин кароосу боюнча жабылбаган позицияга алып келүүчү Бүтүмдөрдү аткаруу буйругун аткаруу же жарым-жартылай аткаруу тобокелдиги.**

Жабыкпаган позицияга алып келген Бүтүмдү түзүү менен, Кардар Кардарга берилген баалуу кагаздардын баасынын жогорулашы тобокелдигин тартат. Кардар баалуу кагаздардын наркынын өзгөргөнүнө карабастан кайтарып берүүгө милдеттүү. Мындан тышкары, баалуу кагаздардын учурдагы рыноктук баасы алардын баштапкы сатуудагы наркынан кыйла ашып кетиши мүмкүн. Жабыкпаган позицияга алып келген Бүтүмдү жасоодо, Кардар өз каражаттарынын эсебинен сатып алынган активдер үчүн да, Кардардын Брокер алдындагы милдеттенмелери боюнча күрөө катары кызмат кылган активдер үчүн да баа тобокелдигин тартат. Ошентип, баанын терс өзгөрүү тобокелдигине дуушар болгон активдердин суммасы кадимки соодага караганда көбүрөөк. Демек, Кардардын өз каражаттарын гана пайдалануу менен соодалоого салыштырмалуу жоготуулар көбүрөөк өлчөмдө болушу мүмкүн.

Кардар Брокердин алдындагы өз милдеттенмелерин камсыз кылуунун жетиштүү деңгээлин кармап турууга милдеттенет, бул белгилүү бир шарттарда рыноктук баалардын учурдагы абалына карабастан сатып алуу/сатуу бүтүмдөрүн түзүү зарылдыгына жана ошону менен кирешени жоготуу тобокелдигин, инвестицияланган каражаттарды жоготуу тобокелдигин же инвестицияланган суммадан ашкан жоготуу тобокелдигин ишке ашырууга алып келиши мүмкүн.

Брокердин ички документтеринде каралган учурларда, Кардар үчүн баанын жагымсыз кыймылы болгон учурда, Маржа Деңгээлин кармап туруу үчүн Кардардын Позициясы мажбурлап жоюлушу мүмкүн, бул кирешени жоготуу тобокелдигин, инвестицияланган каражаттарды жоготуу тобокелдигин же инвестицияланган суммадан ашкан жоготуу тобокелдигин ишке ашырууга алып келиши мүмкүн.

Туунду биржалар рыногунда операцияларды жүргүзүү тобокелдиги - туунду рыногунун инструменттери (фьючерстер жана опциондор) менен операцияларды жүргүзүүдө жоготуулар мүмкүндүгү менен байланышкан тобокелдик.

Фьючерс рыногунда операцияларды жүргүзүүдө Кардар төмөнкүлөрдү эстен чыгарбашы керек: Белгилүү рыноктук шарттарда Кардардын ачык позициясын жабуу кыйындап же мүмкүн эмес болуп калышы мүмкүн. Бул, мисалы, баанын тез өзгөрүшүнө байланыштуу соода токтотулганда же чектелгенде болушу мүмкүн.

Кардардын жоготууларын чектөөгө багытталган буйрутмалар Кардардын жоготууларын сөзсүз түрдө күтүлгөн деңгээлге чейин чектебейт, анткени учурдагы рыноктук кырдаалда мындай Заказды макулдашылган баада аткаруу мүмкүн болбой калышы мүмкүн.

Брокер ушуну менен Кардарга эскертет, айрым учурларда биржа соодасынын катышуучуларынын жана алардын кардарларынын дефолт коркунучун минималдаштыруу максатында: Соода системасы катышуучулардын жана алардын Кардарларынын позицияларын мажбурлап жабууга, сооданы токтотууга же чектөөгө укуктуу;

Брокер Кардардын жана анын кардарларынын позицияларын мажбурлап жабууга укуктуу;

Брокер өзүнүн Кардарларынын позицияларын мажбурлап жабуу үчүн Соода системасына буйрук берүүгө укуктуу.

Бул учурда, Кардар азыраак пайда алып же чыгымга учурашы мүмкүн. Бул учурда, Брокер Кардарга жоголгон пайданын же чыгымдын ордун толтурбайт.

Брокер ушуну менен Кардардын көңүлүн фьючерстик жана опциондук келишимдер рыногундагы котировкалар күн ичинде да, бир соода күнүнөн экинчисине да олуттуу өзгөрүшү мүмкүн экендигине бурат. Ушуну эске алуу менен, фьючерстик жана опциондук келишимдерди соодалоодо келип чыккан бардык талаш-тартыш маселелер токтоосуз чечилиши керек.

Ошондой эле, жогоруда айтылгандардын баары Кардарды Кыргыз Республикасынын финансы рыногунда операцияларды жүргүзүүдөн баш тартууга мажбурлоо максатында эмес, бирок Кардарга бизнестин бул түрүнүн тобокелдиктерин түшүнүүгө, алардын алгылыктуулугун аныктоого, өзүнүн финансылык максаттарын жана мүмкүнчүлүктөрүн реалдуу баалоого жана инвестициялык стратегияны тандоо боюнча чечимге жоопкерчиликтүү мамиле кылууга жардам берүү үчүн гана арналгандыгын белгилей кетүү зарыл.

КОРУТУНДУ

Бул Декларация Кардарды Кыргыз Республикасынын финансы рыногунда операцияларды жүргүзүүдөн баш тартууга мажбурлоо максатын көздөбөйт, бирок Кардарга бизнестин бул түрүнүн тобокелдиктерин түшүнүүгө, алардын алгылыктуулугун аныктоого, финансылык максаттарын жана мүмкүнчүлүктөрүн реалдуу баалоого, инвестициялык стратегияны тандоо боюнча чечимге жоопкерчилик менен мамиле кылууга жардам берүү үчүн гана арналган.